

Pupenovka *Chrysoclista linneella* poprvé zjištěná v Brdech (Lepidoptera, Elachistidae: Parametriotinae)

Chrysoclista linneella recorded in the Brdy Highlands for the first time (Lepidoptera, Elachistidae: Parametriotinae)

Jan Šumpich

Entomologické oddělení, Národní muzeum, Cirkusová 1470, CZ-193 00 Praha 9 - Horní Počernice;
e-mail: jansumpich@seznam.cz

Abstract. The first record of *Chrysoclista linneella* (Clerck, 1759) from the Brdy Highlands and the second Bohemian record of *Chrysoclista lathamella* Fletcher, 1936 from Hradec Králové are presented in the article. The commented list of all species of the genus *Chrysoclista* Stainton, 1854 hitherto recorded in the Czech Republic is added.

Key words: Lepidoptera, Elachistidae, Parametriotinae, *Chrysoclista*, Czech Republic, Bohemia, Brdy Highlands

1. Úvod

Druhy rodu pupenovka (*Chrysoclista* Stainton, 1854) z čeledi trávníčkovitých (Elachistidae) patří obecně k vzácným motýlům. V přírodě bývají pozorovány jen výjimečně, u mnohých druhů je známo jen samčí pohlaví. Celkem je v současné době známo 11 druhů v rodu, z toho tři se vyskytují pouze v Severní Americe a sedm pouze v palearktické oblasti Euroasie, *Chrysoclista linneella* (Clerck, 1759) je v současnosti jediným holarktickým druhem (Šumpich & Huemer 2016). V České republice byly dosud zjištěny čtyři druhy, z nichž nejvíce faunistických údajů je k dispozici k *Ch. linneella*. Nicméně až do roku 2003 byly z Čech známy jen mnoho let staré údaje a i v současnosti je tento druh nalézán spíše výjimečně. Z tohoto důvodu je v tomto příspěvku prezentován první nález z Brd. Zároveň jsou

podány shrnující a doplňující informace k výskytu i ostatních druhů rodu z území České republiky.

Metodika a materiál

Prezentovaný materiál druhu *Chrysoclista linneella* (1 ♂) byl uloven dne 2. srpna 2016 přenosným světelným lapačem v CHKO Brdy, severozápadně od Příbrami na lokalitě Klobouček (49°42'24.845"N, 13°55'4.312"E; WGS-84) v k. ú. Obecnice v Brdech, v poli 6249d středoevropského síťového mapování. Světelným médiem v přenosném lapači byla ultrafialová trubice Philips TL 8W BLB. Lapač byl instalován do podrostu suťového listnatého lesa a v činnosti byl po celou noc.

Použité zkratky:

leg. – ulovil, coll. – uloženo, CHKO – chráněná krajinná oblast, PR – přírodní rezervace, NPR – národní přírodní rezervace, NMPC – Národní muzeum, Praha, ČR – Česká republika.

Komentovaný přehled druhů rodu *Chrysoclista* zjištěných na území České republiky

Chrysoclista gabretica Šumpich, 2012 (obr. 1)

Druh byl popsán podle jediného samce uloveného v Čechách na Šumavě (Šumpich & Skyva 2012) a dosud se jedná o jediný doklad výskytu v ČR. Mimo ČR byl zjištěn pouze v Rakousku a Itálii (Huemer 2016). Bionomie není známa.

Chrysoclista lathamella Fletcher, 1936 (obr. 1)

Druh je popsán z Britských ostrovů a jeho areál zahrnuje střední a severní Evropu. V ČR je znám dosud pouze z východních Čech, kde byl poprvé zjištěn v roce 2000 na Českomoravské vrchovině (Sobíňov u Žďírce nad Doubravou) (Šumpich 2002). Druhý a dosud poslední nález učinil M. Mikát u Hradce Králové (tato práce, viz níže). Housenka se vyvíjí pod kůrou různých druhů vrb (*Salix* spp.).

Dosud nepublikovaný materiál: Hradec Králové – Na Plachtě, 16.6.2012, M. Mikát leg. et coll., J. Šumpich det.

Chrysoclista linneella (Clerck, 1759) (obr. 2)

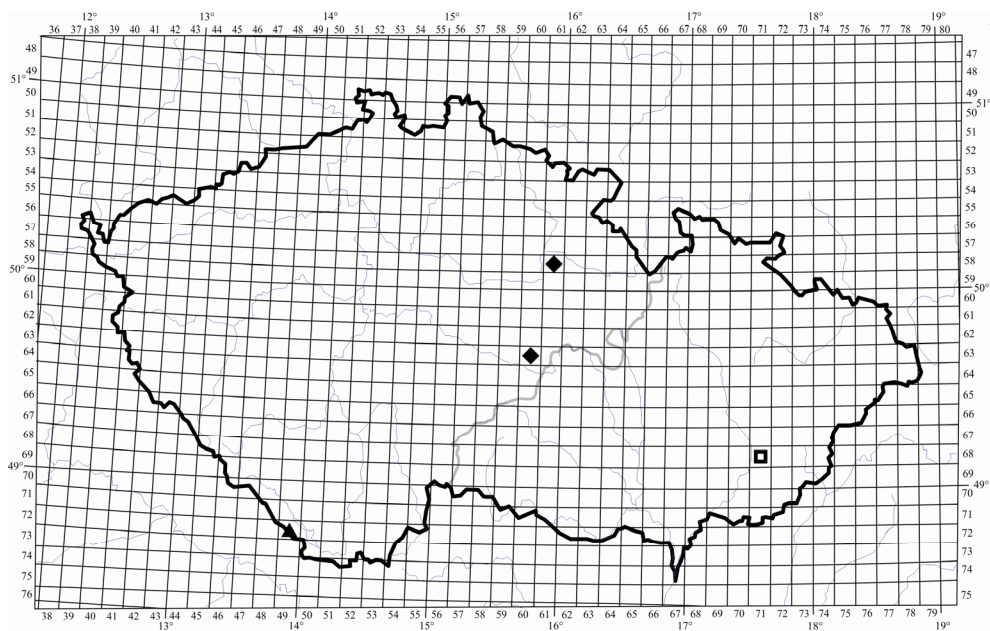
Jedná se o nejrozšířenější taxon rodu. Vyskytuje se v Evropě (v řadě zemí ale dosud nebyl zjištěn) a zavlečený byl do východní části USA a Kanady, pravděpodobně v první polovině 20. století (Koster & Sinev 2003). Popsán je ze Švédska. Z ČR jsou známy velmi staré nálezy z Prahy [1870, 1 ♀, 3 ♂♂, coll. NMPC, ex coll. O. Nickerl, 1879, 1 ♀, 3 ♂♂, coll. NMPC, ex coll. J. Müller], Lednice, Plzeň, Hradce Králové, Sychrova, Děčína [1.8.1924, coll. NMPC, ex coll. F. Zimmermann], Plané a Karlových Varů publikovaných již Nickerlem (1908), Zimmermannem (1922) a Sterneckem & Zimmermannem (1933). V Čechách pak nebyl několik desetiletí nalézán a zjištěn byl až v roce 2003 v Českém krasu (Liška & Petruš 2004). V roce 2007 byl výskyt potvrzen také v Ralské pahorkatině (na vrchu

tlustec) (Šumpich & Skyva 2010) a v tomto příspěvku je poprvé uveden i z Brd a doplněna jsou i dostupná nálezová data z jiných míst. Na Moravě je znám z Moravského krasu, Pálavy a údolí Oslavy (Laštůvka & Marek 2002, Laštůvka 1994, tato práce). Housenka se vyvíjí pod kůrou starých lip (*Tilia* spp.)

Dosud nepublikovaný materiál: Klobouček (49°42'24.845"N, 13°55'4.312"E), 650 m n.m., 2 km JZ od Obecnice, 6 km SZ od Příbrami, 2.8.2016, 1 ♂, J. Šumpich leg. (NMPC); Kladeruby nad Oslavou – Vlčí kopec, PR Údolí Oslavy a Chvojnice (49°9'19.728"N, 16°9'48.459"E), 10.8.2004, 1 ♂ J. Šumpich leg. (NMPC); Děvín, 2 km JZ od Pavlova, 2,5 km S od Klentnice, NPR Děvín-Kotel-Soutěska (48°51'51.180"N, 16°38'58.593"E), 29.7.2005, 1 ♂ J. Šumpich leg. (NMPC); Praha, 7.6.1933, 1 ♂ R. Schwarz leg. (NMPC); Praha-Šárka, 23.8.1940, 1 ♀, 1 ♂, V. Vlach leg. (NMPC).

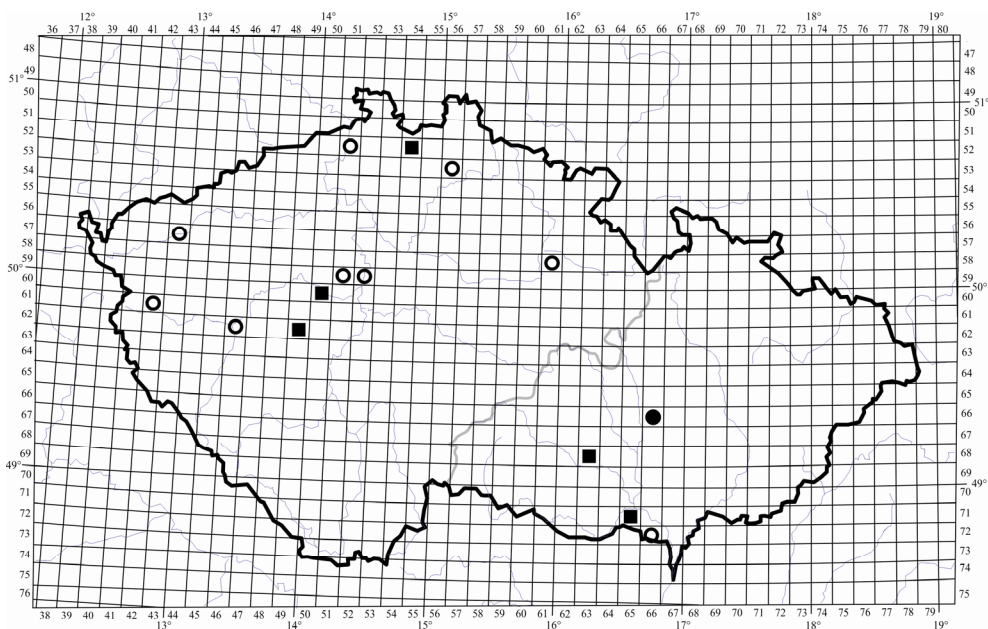
Chrysoclista splendida Karsholt, 1997 (obr. 1)

Známe rozšíření druhu je omezeno pouze na střední Evropu. Odlíšen od *Ch. lathamella* a popsán byl teprve nedávno na základě starých sbírkových jedinců sbíraných v okolí Vídně (Karsholt 1997). V českých zemích byl dosud nalezen pouze jediný doklad vylíhlý 30. března 1982 z housenky nalezené v Napajedlích, publikovaný pod názvem *Ch. lathamella* (Laštůvka et al. 1993). Housenka se vyvíjí pod kůrou starých lip (*Tilia* spp.)

Obr. 1. Mapa s nálezy druhů rodu *Chrysoclista* v České republice.

Chrysoclista gabretica (▲) dle Šumpich & Skyva (2012); *Chrysoclista splendida* (■) dle Laštůvka a kol. (1993); *Chrysoclista lathamella* (◆) dle Šumpich (2002) a tato práce.

Obr. 2. Mapa s nálezy druhu *Chrysoclista linneella* v České republice.

○ – nálezy z období před rokem 1950; ● – nálezy z období 1951–1999; ■ – nálezy po roce 2000.

Podklady využité k sestavení mapky: **5251, 5356, 5743, 5861, 6142, 6264**: Sterneck & Zimmermann (1933); **5254**: Šumpich & Skyva (2010); **5951**: tato práce; **5952**: Nickerl (1908), Sterneck & Zimmermann (1933), tato práce; **7266**: Zimmermann (1922), Skala (1936), Laštůvka (1994); **6050**: Liška & Petřů (2004); **6249, 6863, 7165**: tato práce; **6666**: Laštůvka & Marek (2002).

Souhrn

V příspěvku jsou sumarizovány faunistické údaje k výskytu druhů rodu *Chrysoclista*. Z českých zemí je znám výskyt čtyř druhů tohoto rodu, z nichž *Ch. gabretica* a *Ch. splendida* byly dosud zjištěny pouze po jednom kusu, *Ch. lathamella* ve dvou kusech. Přestože faunistické informace jsou u druhů tohoto rodu nedostatečné, Česko je spolu s Německem zemí s nejvyšším počtem známých druhů tohoto rodu ve střední Evropě. *Ch. linneella* je v příspěvku poprvé prezentována z chráněné krajinné oblasti Brdy.

Poděkování

Autor je zavázán Miroslavu Mikátovi za poskytnutí faunistických informací k druhu *Chrysoclista lathamella* a Zdeňku Laštůvkovi a Janu Liškovi za cenné připomínky k textu. Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2018/12, 00023272).

Literatura

- Huemer P. (2016): DNA-Barcoding der Schmetterlinge (Lepidoptera) des zentralen Alpenraumes (Tirol, Südtirol) – weitere faunistische Landesneufunde. – Wissenschaftliches Jahrbuch der Tiroler Landesmuseen 9: 37–49.
- Karsholt O. (1997): The genus *Chrysoclista* Stainton, 1854 in Europe (Lepidoptera, Agonoxenidae). – Entomologiske Meddelelser 65: 29–33.
- Koster S. & Sinev S. (2003): Momphidae, Batrachedridae, Stathmopodidae, Agonoxenidae, Cosmopterigidae, Chrysopeleidae. Pp. 1–385. In: Huemer P., Karsholt O. & Lyneborg L. (eds): Microlepidoptera of Europe 5. – Apollo Books, Stenstrup.
- Laštůvka Z. (1994): Motýli rozšířeného území CHKO Pálava. Lepidoptera of the Protected Landscape Area Pálava. – Agronomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Brně, Brno, 118 pp.
- Laštůvka Z., Elsner V., Gottwald A., Janovský M., Liška J., Marek J. & Povolný D. (1993): Katalog motýlů moravskoslezského regionu. Katalog von Faltern der mährisch-schlesischen Region (Lepidoptera). – Agronomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Brně, Brno, 130 pp.
- Laštůvka Z. & Marek J. (2002): Motýli (Lepidoptera) Moravského krasu. Diverzita, společenstva a ochrana. – Korax, Blansko, 124 pp.
- Liška J. & Petrů M. (2004): Motýli (Lepidoptera) okolí Svatého Jána pod Skalou. (Lepidoptera in the vicinity of Svatý Jan pod Skalou). – Fragmenta Ioannea Collecta 2: 11–19.
- Nickerl O. (1908): Beiträge zur Insekten-Fauna Böhmens VI. Die Motten Böhmens (Tineen). – Gesellschaft für Physiokratie, Prag, 161 pp.
- Skala H. (1936): Zur Lepidopterenfauna Mährens und Schlesiens. – Arbeiten aus der Entomologischen Abteilung des Landesmuseums in Brünn 3: 1–197.
- Sterneck J. & Zimmermann F. (1933): Prodrum der Schmetterlingsfauna Böhmens II. (Microlepidoptera). – J. Sterneck, Karlsbad, 168 pp.
- Šumpich J. (2002): Faunistic records from the Czech Republic – 143. Lepidoptera: Micropterigidae, Yponomeutidae, Agonoxenidae. – Klapalekiana 38: 26.
- Šumpich J. & Huemer P. (2016): *Chrysoclista germanica* sp. nov. and *C. gabretica* stat. rev., with an updated checklist of the genus (Lepidoptera, Elachistidae). – Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae 54: 785–788.
- Šumpich J. & Skyva J. (2010): Motýlí fauna vrchu Tlustec v Ralské pahorkatině (Liberecký kraj). – Sborník Severočeského Muzea, Přírodní Vědy (Liberec) 28: 107–153.
- Šumpich J. & Skyva J. (2012): New faunistic records for a number of Microlepidoptera, including description of three new taxa from Agonoxenidae, Depressariidae, and Gelechiidae (Gelechioidea). – Nota Lepidopterologica 35: 161–179.
- Zimmermann F. (1922): Zur Lepidopterenfauna Mährens. – Verhandlungen der Kaiserlich-Königlichen Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien 71: (35)–(46).

Recenzovali:

Prof. RNDr. Zdeněk Laštůvka, CSc.

Ing. Jan Liška

Do tisku přijato dne 15. srpna 2016.